

KÉPZŐMŰVÉSZET

HÁROM GENERÁCIÓ

Újvidéki kiállítási körkép

A kiállítási idény úgy hozta, hogy egy időben három olyan kiállítás került megrendezésre az újvidéki galériákban, amelyek közül kettőhöz némi személyes élmény is fűz, a harmadikat pedig ugyancsak hozzám közel állónak érzem, a fiatalok évi seregszemléjét ugyanis legalább egy évtizede kísérem figyelemmel abból a (legtöbbször alaptalanul) derűlátó megfontolásból kiindulva, mely szerint nincs szebb kritikusai munka a fiatal művész felfedezésénél. Az ilyen kiállítások esetében a helyzet világos és lovagias: egyrészt van a fiatal művész, aki dolgozott ereje és tehetsége szerint, másfelől van a kritikus, aki mindent méltányolja rátermettsége és műveltsége szerint, s ez így tiszta sor.

A véletlen úgy hozta, hogy e három kiállítás a kortárs vajdasági képzőművészet három generációját is bemutatja. De legalábbis képet nyújt arról, mi mindent tudunk felmutatni még ebben a centrifugális erők irányította napokban.

A Most Galéria Az új Konjović címmel rendezte meg a Mester kiállítását. Egy évvel ezelőtt egy vele készített interjúban Milan Konjović nekem arról mesélt, miért nem érezte jól magát annak idején Párizsban. „Mindinkább hatalmába kerített az az érzés, hogy én nem maradhatok ott, mert nekem itt kell lennem. . . Pontosan tudtam, hogy ha ott maradok, elveszek. Aki itt született, annak itt vannak a gyökerei. És ezt a távoli, szebb, békésebb, gondtalanabb élet ígérete sem tudja eltörölni. . . Ha a sorsába az ember beletörődik, legyen az akár művész is, akkor elveszett. Ha hagyom, hogy rajtam is eluralkodjon ez az egész, képtelen, borzalmas helyzet, akkor ezzel magamnak, de másnak is rossz szolgálatot teszek. Továbbmegyek, nem hagyom magam kizökkenteni, folytatom azt, amit tennem kell”, mondta. Tette hát, amit tennie kellett, s lám, mindenek ellenére van még miben gyönyörködni, ebben alighanem mindenki egyetért velem, aki látta Konjović kiállítását, a „bizánci”-nak nevezett korszak alkotásait, ezeket a lángoló, tündéri képeket.

Először magam is megmosolyogtam a kiállítás címét. Új Konjović? A kilencvenötödik születésnap és a nyolc évtizednyi folyamatos alkotás után mondhat-e még újat akár a művész is? Nemigen. Ha csak nem az történik, mint jelen esetben: a tehetség kitört és eget kért. Miért nem birkózzon meg a midenséggel, ha mer? Konjović „bizánci” képei nem kevesebbről szólnak, mint az elmúlás feltartóztatathatlan folyamatáról és az élet fenntartás nélküli szeretetéről. Könnyű ezeket a képeket megilletődötten nézni, hiszen már régen belénk ivódtak vitathatatlan értékei. De történt valami ezeken a fanyar, bölcs festményeken. Történt valami, ami új fényben láttatja a híres kékeket, a villogó sárgákat, a semmiből felbukkanó, vészterhes vörösöket, ezeket az aligcsendéleteket, majdnemportrékat, ezt az egész különös festészetet, amelyet jobb híján nem sorolnak sehová. Ebben a történelmileg, erkölcsileg is szétzilált korszakban alkotásainak teherbíró képessége olyan erős lett, hogy hitellel tudósít nemcsak a síkművészet belső problémáiról, hanem az etikus és logikus, de magára hagyott ember érzelmeiről is. A rengeteg bizonytalanság közepette egyfajta bizonyosságot nyújt, amely a mai bizonytalanságok okaira is megadja a maga válaszát.

Amikor jó néhány évvel ezelőtt Tuzlára utaztunk a jugoszláv képzőművészek tizedik kongresszusára, s még aligha sejtette valaki is, hogy ez lesz az utolsó ilyen találkozás, de

azt sem, hogy sokan közülünk akkor látták utoljára a művészetet olyan megható szeretettel befogadó várost, ott, a Jugoszláv Portréképtár termeiben bolyongva meséltem nekem Pavel Čanji, ez a szégyenlős, műveiben rejtőző grafikus arról, hogy ő képes éveik elbélődni egyetlen grafikával, aprólékosan, türelmesen munkálja meg a lemezt, mert számára a művészet megváltás, s mint ilyen, feltétlen alázatot követel. Čanji individuális, intellektuális, képekben elbeszélte magánlíráját a Képzőművészeti Képzőszalonban láthattuk, s alighanem ez volt itt az első olyan kiállítás, amikor ez a képtárnak méltatlanul kis helyiség nem zsúfolttá, hanem meghitté vált a befogadott képektől.

Érzékenyen rebbennek Čanji világot formáló vonalkái, s ettől válnak grafikái ékszer-precizségűekké. A szépen, megszállott türelemmel dolgozó ember oly finom nyomot hagy itt maga után, hogy az már önmagában is közlemény. Nem a történések közvetlen napi tartalmát boncolgatja, mégis életérzése, életérzésünk részévé vált már a nyugtalanság, a veszélytudat permanenssé szerveződése, s ez ott parázslék e végtelen nyugalmat árasztó alkotások mélyén is. Van, aki megretten ettől a felismeréstől, s elragadják víziói, a terméketlen értelmetlenségbe menekül. S van, Čanji is ilyen, aki eközben is a szépség tájait fürkészi, s fölmutatja a vigaszt a kimért időben élő embernek. Látszólag laza asszociációk tengerét kínálja fel a szemlélőnek, amelyek azonban nem is olyan kuszák, csak ki kell hozzájuk keresni a megfejtést tartalmazó kódrendszert. Az apró részletek világa Čanji világa, mondhatnánk dokumentumhitelességűnek is, ha nem tudnánk, hogy részletek pontossága csak eszköz ahhoz, hogy az egész, a látható mögötti láthatatlan érdekében érveljen, hogy az érzelmi élet, az erkölcs torzulásaira hívja fel a figyelmet, vagy éppen ellenkezőleg: a torzult külső mögött a lélek harmóniájának lehetőségére.

A Vajdasági Képzőművészek Egyesületének új tagjait bemutató kiállítások legfőbb kérdése már évek óta az, hogy kit fog kézen a jelen, és ki fogja kézen a jelenét. Megszoktuk, hogy ez a kiállítás biztosít teret a fiatal, pályakezdő művészek kísérleteinek, mint ahogy azt is megszoktuk, hogy igazán eredetivel, frissel nemigen találkozunk, de még csak friss, ki nem érlelt alkotásokkal sem. Az idén, jelen sorok frójának legnagyobb meglepetésére, változni látszott a helyzet. Örömmel, de legalábbis megelégedéssel töltött el, hogy az „újjelektika” hullámát meglövegoló kirajzása csökkenőben, ez az elméletileg kellően felerősített hullám halkulóban van. A jelen persze nem ragadható meg egykönnyen, közelébe jutva egyre bonyolultabb döntések előtt áll mindenki. Legtöbbjüknél csak egy-egy részlet tanúskodik a felkészültségről, a szándékról. A tárlat mégis elérte a célját. Az előző évek lényegesen jobb és nyugodtabb körülményei között produkált bosszantóan divatmajmoló, modoros művecskék után az idei kínálat valóban változatos képet mutat be, s annak fölismeréséhez segít, hogy igazi tehetségek, rendetlenkedni, bohóckodni merők, szellemes ötletgyártók, becsületes munkára képesek, a divatok uszályában érvényesülők sajátos keveréke jelenti a ma fiataljainak művészetét. S így végre helyreállnak az arányok.

NÁRAY Éva